

Luc Van Durme

Twee dertiende-eeuwse Middelnederlandse documenten
uit het archief van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal
van Oudenaarde

Abstract

This contribution is another addition to M. Gysseling's *Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300). Reeks 1: Ambtelijke bescheiden*. 's-Gravenhage, M. Nijhoff, 1977. It comprises a diplomatic edition of two Middle-Dutch documents now kept by the OCMW of Oudenaarde and discusses the place of these documents among other archival records of this institution.

Het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (nu het OCMW) van Oudenaarde bewaart een archief dat in menig opzicht een schatkamer mag worden genoemd. Naast Latijnse en Oudfranse stukken, omvat het vooral een fabelachtige rijkdom aan ambtelijke Middelnederlandse bescheiden, getuige alleen al wat M. Gysseling ervan in zijn *Corpus van Middelnederlandse teksten (tot en met het jaar 1300)* uitgegeven heeft. Van de *archiven van groot volum*, zoals de secretaris van het Hospitaal D.H. Van Huffel die in 1819-1823 noemde, zijn dat: het (hoofdzakelijk Latijnse) renteboek van 1272 mei (OCMW, nr. 46bis; uitg. Corpus 1, 212-242), de legger van de landerijen van 1285 oktober 1 (OCMW, nr. 47; uitg. Corpus 1, 1033-1041), de rol van uitgaande renten van ca. 1285 (OCMW, nr. 417, uitg. Corpus 1, 1080-1084) en ten slotte het allerkostbaarste juweel, het renteboek van 1291 mei (OCMW, nr. 47; uitg. Corpus 1, 1579-1620). De *archiven van kleyn volum*, de charters, zijn op hun beurt in het Corpus vertegenwoordigd door de beroemde schepenbrief van Bochoute van 1249 mei en voorts een drietal andere Vroegmiddelnederlandse oorkonden, meer bepaald van 1287 maart 23, 1291 oktober en 1292 december 24 (uitg. Corpus 1, 41-43, 1195, 1682-83 en 1845).

Met name die laatstgenoemde reeks wil de onderhavige publicatie met een tweetal eenheden aanvullen: een chirograaf van 1290 n.s. maart en een meting van 1295 september.

1. Oudenaarde

1290 n.s. maart

Georkond wordt dat Gillis Craghaen van Peelkem een half bunder land (gelegen te Nukerke) schenkt aan het Hospitaal van Oudenaarde.

A. ORIGINEEL: Oudenaarde, OCMW, oorkonde nr. 550. Perkament (H 74 mm, B 195 mm). Chirograaf; onderaan, in de lengte doorgesneden, het devies CY RO GRA PHUM. In dorso (16de eeuw) *Ghijfte van vijf beundere^a lants* (19de eeuw) *Inventaris n°. 550 Gifte van 5. bunderen land liggende in diederichs Craghaens Veldt, gedaen aen't hospitael van audenaerde, door Gillis Craghaen - anno 1279* (doorgehaald en vervangen door 1289).

Deze oorkonde werd geschreven door een hand die in het archief van het Hospitaal van Oudenaarde heel wat pennenvruchten heeft nagelaten. Zeker zijn dat in het renteboek OCMW, nr. 47 van 1291 mei: het aanhangsel van 1298 n.s. bij f° 2 v°, van 1293 n.s. bij f° 16 v°, van 1298 bij f° 22 r°, van 1292 bij f° 27 v°, van 1295 bij f° 28 r° (over de bossen van Oud-Moregem te Wortegem), van 1295 bij f° 28 v° en van 1291-1297 bij f° 36 v°. Deze hand schreef ook de hieronder gepubliceerde meting van 1295. Terecht veronderstelt M. Gysseling dat dit de hand is van Hannekin Moenard, wiens naam in een aantal toevoegingen voorkomt (Corpus 1, 1580: hand L).

Kopieën van de hier uitgegeven oorkonde treft men aan in het renteboek van het Hospitaal van 1272 (OCMW, nr. 46bis) en eveneens in dat van 1291 (OCMW, nr. 47): in het renteboek van 1272 ten eerste op een inliggend strookje bij f° 13 v° (uitg. Corpus 1, 241-242) en ten tweede als toevoeging op f° 13 v° zelf (uitg. Corpus 1, 235); in het renteboek van 1291 als post van de basistekst op f° 49 v° (uitg. Corpus 1, 1608). Bij al deze transcripties zijn wijzigingen aan het origineel aangebracht. Zo luidt op f° 49 v° van OCMW, nr. 47 de datering: *doe men scrief .mcc. & Neghentech. jn marte.*, in OCMW nr. 46 bis op het inliggende strookje bij f° 13 v° (dat in het Corpus blijkens voetnoot *sh* voor het origineel wordt gehouden, ten onrechte zoals nu blijkt) *dit was ghedaen .m.cc.lxxxix in s martins*, op 11 november 1289 dus; ten slotte in de toevoeging op f° 13 v°: *Dit was ghedaen .m^o.cc^o.lxxx^oix^o. in Marte*, naar het origineel correct dus. Ook de dorsale vermelding van 5 i.p.v. 0,5 bunder is verkeerd.

Cont si allen den ghenen die dit ghescrifte selen sien ofte horen dat gillis craghaen / diederichs sone van peelkem gaf den hospitale sente marien van audenarde na siin liif / . ½. bunre winnens landts ligghende in diederichs craghaens veldt *ende* an vermargrieten / baerds landt comende toter straten. *ende* dat haude men van ians oir van balenghem / omme .ij. d. parisise siars te gheldene te half marte. *Ende* dat voerseide hospitael es te wette / binnen van den voerseiden lande. *ende* oec es te wetene dat die voerseide gillis mach doen sinen / wille als langhe als hi leeft metter noten van dien voerseiden

^a *Ofbundere.*

lande. Dit was ghedaen / voer jan crichen baliu den here dibboude van den
nokre. den here janne den sceppere van / melden. den here goesine van
peelkem. ende den heer pietre smoudt alse scepenen. Dit was / ghedaen jnt
50 iaer ons heren doe men screef .m°. cc°. lxxxix. in marte / CY RO GRA PHUM

2. Oudenaarde

1295 september

*Meting van het akkerland van het Goed te Biesdonk (te Machelen, Kruishoutem en
Petegem-aan-de-Leie) van het Hospitaal van Oudenaarde*

A. ORIGINEEL: Oudenaarde, OCMW, oorkonde nr. 787 [bis]. Blad perkament
60 dat moet zijn losgemaakt uit een boek, getuige ten eerste de 12 gaatjes aan de
linkerzijde en ten tweede de ten gevolge van gebruik krullende rechterraad.
H 193 à 202 mm, B 150 à 160 mm. De versozijde is onbeschreven.

Zie over de hand die deze meting schreef hierboven.

Deze meting is gekopieerd op f° 16 v°-17 r° van het pacht- en renteboek
OCMW, nr. 48 van 1379, met lichte wijzigingen wat de spelling betreft, zoals
soms *stic* voor (te Oudenaarde ouder) *stuc*, soms *-brouc* voor *-broec* en
(‘oostelijk’) *touerste* voor (‘westelijk’) *doeuerste*.

In oorkonde OCMW, nr. 787 verneemt men hoe het Hospitaal in 1286 van
jehans thiesseling borgois de Gand kocht: *Qvarante & vn bonnir de terre peti
plus ou mains gisans en le proche de maghelines a vn liu con apiele biesdonc
en teil pourprise en teil aisement & ensi comme li lius est edijfjes planteis &
75 aisies de toutes choses ki sour cele terre sunt*. Met die reuzenaankoop van Jan
Thiesseling lijkt de eerste post van de hier uitgegeven meting in grote
trekken overeen te komen. De tweede post m.b.t. Waalbroek mag op zijn beurt
geïdentificeerd worden met de aankoop van 12 bunder te Kruishoutem in 1292
van *williames quon dist li clers ... as lieus quon apiele desous le plowits &
80 desous veldekine*, de huidige plaatsen Pladijs en Velden tussen Machelen en
Waalbroek (Kruishoutem), beschreven in oorkonde OCMW, nr. 549, die
eveneens van de hand is die de hier uitgegeven meting aan het perkament
toevertrouwde. Blijkens de totale oppervlakte van 172 bunder of ca. 245 ha
85 vertegenwoordigden de (hier niet gespecificeerde) heidegronden meer dan de
helft van de exploitatie.

Terra arabilis in biesdonc *quae* fuit mensurata Anno domini m° cc° xcv° mense
septembri^a

^a *Rechts hierboven infra (onzekere lezing, men verwacht: + acc., daarom: inferis?)
ossatis (vgl. waterlede passim in de tekst).*

¶ stic vor de porte .vi. ½. bunre preter xliiii. roeden ¶ stuc ouer de waterlede /
 daer naest .iiii. bunre. & x. roeden. ¶ nalinc stocstorems heet beneden der /
 straten die te maechline waert gaet .iii. bunre. & lxx. roeden. ¶ stuc dat / ouer
 de brugge leeght also men te houthem waert gaet in deside westwaert / i. ½.
 95 bunre. & x. roeden. ¶^b buelexkin bachten der vakerien. neuen den / woch . ½.
 bunre . & xxxviii. roeden. ¶ neuen dien buelexkine tgrote stuc daer de / putte in
 staen .iii. bunre. preter . ½. vierdeel. ¶ stuc bachten der groter scuren / iii.
 bunre . preter xx. roeden. ¶ ten ende van den boengarde te maecheline waert
 100 .iiii. bunre. / ¶ bouen den groten woghe die te maecheline waert gaet neuen
 theet .ii. ½. bunre / preter .xv. roeden. ¶ nallinc de waterlede opwaert inde side
 te maecheline waert / iii. bunre. ¶ banderside der waterlede in de side te
 houthem waert .vi. bunre & / xxxv. roeden ¶ daer naest dat men heet den
 brant .iiii. bunre. ¶ ten ende / van dien stucce an de selue side van der
 waterlede .iiii. bunre. & ½. vierdeel / ¶ in den brant also men terst toe comt
 105 van biesdonc waert in de side van der lede / te maechline waert .iii. ½. bunre.
 & lx. roeden. ¶ an dende van dien seluen & / in de selue side van der lede .iii.
 bunre. & lxx. roeden. ¶ dudins buelc .xi. vierdeel / ¶ int beexin .ii. ½. bunre. ¶
 jn veldekine .iiii. bunre. & lxxv. roeden ¶ Summa lviii ½ bunre. / & .lxx. roeden
 +^c /

¶ jn waelbroec. vort gat also men toe comt gaende van biesdonc waert .i.
 bunre. & / lxii. roeden. ¶ daer naest nallinc de strate neder gaende .i. bunre. &
 xx. roeden. / ¶ daer naest in de side te oplosere waert .i. bunre. & .lxxx.
 roeden. ¶ jnt nederste ende / van den bueleke in deside te waelbroec waert .i.
 115 bunre. & ½. vierdeel ¶ op doeuerste / ende van der mersch .iii. vierdeel & xl.
 roeden. ¶ de mersch .i. ½. bunre. ¶ beneden / diere mersch te gaure waert .i.
 bunre. & .xliiii. roeden. ¶ de mersch in siden van den walle te waelbroec waert
 .i. bunre. & lxxv. roeden. ¶ Ant^d nederste ende van der seluer mersch .i. bunre.
 & xx. roeden. ¶ onder den wal ant ende / te eke waert .iii. vierdeel ¶ jn den
 120 hoec beneden der scuren . ½ . bunre. ¶ Summa xij / bunre x roeden . min. /

x^e Summa van al den lande & heide .c.lxxii buunre^f /

^b Hierop volgt stuc daer, doorgestreept.

^c Summa lviii ½ bunre. / & .lxx. roeden is later (door dezelfde hand?) toegevoegd, wat ook geldt voor de twee optellingen met Summa als aanzet hieronder.

^d Uit in; hierop volgt nog dende va, doorgestreept.

^e Dit teken verwijst kennelijk naar het teken + hierboven.

^f En wel niet bunre.